

HETEROGÉN ELEKTROKÉMIAI RENDSZEREK EGYENSÚLYAI II. ELEKTRODOK

Elektródok

Elektród: olyan heterogén elektrokémiai rendszer, amelyben legalább két fázis érintkezik, s ezek közül az egyik elektron- vagy félvezető, a másik pedig ionvezető.

Már definiált fogalmak: elektródreakció, egyszerű elektród, keverékelektród, anód, katód.

Az elektródon egyensúlyban az anód- és a katódreakció (oxidáció vs. redukció) sebessége azonos. A sebességet elektromos áramsűrűséggel fejezzük ki. Azaz egyensúlyban:

$$j_a = j_k = j$$

Az egyensúlyi áramot csereáramnak, az egyensúlyi áramsűrűséget csereáram sűrűségnek nevezzük.

Mi történik akkor, ha az elektród nincs egyensúlyban? Ekkor

$$j_a \neq j_k.$$

Ha $j_a > j_k$, az elektród anód.

Ha $j_a < j_k$, az elektród katód.

Figyelem! Ez az általános definíció!

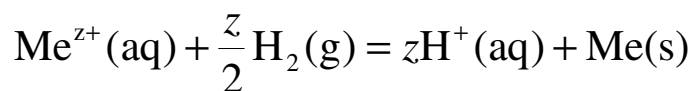
Elektródpotenciál, egyensúlyi elektródpotenciál, elektródreakció potenciálja

Hogyan jellemezzük az elektródok Galvani-potenciálkülönbségét?

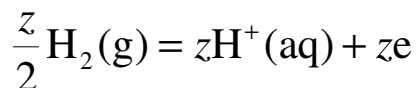
- Mivel a Galvani-potenciálkülönbség mérésénél mindenképp galváncella jön létre,
  - o önkényesen válasszuk ki egy elektródot (vonatkoztatási elektród)
  - o építsünk egy galváncellát, majd
  - o határozzuk meg az elektródok közötti potenciálkülönbséget!
- A létrejött galváncella diagramjában legyen a bal oldali elektród a vonatkoztatási elektród, a jobb oldali elektród a vizsgált elektród.
- Mérés.
- A mérési eredmény:
  - o A jobb oldali elektródnak a bal oldali elektródra vonatkoztatott potenciálja akkor, ha a referencia elektród egyensúlyi: *elektródpotenciál*.
  - o A jobb oldali elektródnak a bal oldali elektródra vonatkoztatott potenciálja akkor, ha a referencia elektród egyensúlyi, valamint a vizsgált elektród is egyensúlyban van: *egyensúlyi elektródpotenciál*.
  - o A jobb oldali elektródnak a bal oldali elektródra vonatkoztatott potenciálja akkor, ha a referencia elektród a standard-hidrogén elektród, a referencia elektród egyensúlyi, a vizsgált elektród is egyensúlyban van, valamint a galváncellában nem lép fel diffúziós potenciál: *elektródreakció potenciálja*.
- Az elektródreakció potenciálja tehát egy olyan galváncella cellareakció potenciálja, melynek diagramjában a bal oldali elektród a standard hidrogénelektrod.

Standard hidrogénelektrod? Egyelőre annyit: a standard hidrogénelektrodban a hidrogénion aktivitása egységnyi, valamint a hidrogéngáz fugacitása megegyezik a viszonyítási nyomással.

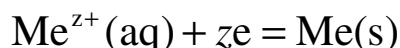
Legyen egy hidrogénelektrod is tartalmazó általános galvancia cellareakciója:

A diagram bal oldali elektródján:

A jobb oldali elektródon:

A cellareakció potenciálja (általános egyenlet):

$$E_{\text{cell}} = E_{\text{cell}}^{\circ} - \frac{RT}{zF} \sum_i \nu_i \ln a_i .$$

A fenti hidrogénelektrod is tartalmazó általános galvancia cellára a cellareakció potenciálja:

$$E_{\text{cell}} = E_{\text{cell}}^{\circ} + \frac{RT}{zF} \ln \left[a(\text{Me}^{z+}(\text{aq})) \frac{\left(\frac{f(\text{H}_2)}{p^{\circ}} \right)^{z/2}}{a(\text{H}^+(\text{aq}))^z} \right] .$$

Mivel a standard hidrogénelektroddal állítottuk össze a galvancia cellát a cellareakció potenciálja az elektródreakció potenciáljával egyezik meg, a cellareakció standardpotenciálja pedig az elektródreakció standardpotenciáljával:

$$\varepsilon_r = \varepsilon_r^{\circ}(\text{Me}^{z+} / \text{Me}) + \frac{RT}{zF} \ln [a(\text{Me}^{z+}(\text{aq}))] .$$

Az elektródreakció standardpotenciálja kifejezhető a fent összeállított galvancia cellareakciójában részt vevő komponensek standard kémiai potenciáljával. Ugyanis:

$$E_{\text{cell}}^{\circ} = -\frac{1}{zF} \sum_i \nu_i \mu_i^{\circ} = -\frac{1}{zF} \Delta_r G^{\circ} ,$$

tehát

$$\varepsilon_r^\circ(\text{Me}^{z+} / \text{Me}) = -\frac{1}{zF} \left(z\mu^\circ(\text{H}^+(\text{aq})) - \frac{z}{2}\mu^\circ(\text{H}_2(\text{g})) \right) - \frac{1}{zF} \left(z\mu^\circ(\text{Me}(\text{s})) - \frac{z}{2}\mu^\circ(\text{Me}^{z+}(\text{aq})) \right).$$

A kifejezése két tagja:

- a szolvatált hidrogénion képződésének standard kémiai potenciálja
- a szolvatált fémion képződésének standard kémiai potenciálja

Fontos:

- az elektródreakció potenciálja, hasonlóan a cellareakció potenciáljához, szintén termodinamikai mennyiség
- elektródreakció standardpotenciálja táblázatok alakjában hozzáférhető
- ionok képződésének standard kémiai potenciálja is meghatározható.

Példa: Kiss L. 3.3 táblázat

Elektródreakciók standard-elektropotenciálja 25 °C-on		3.3. táblázat folytatása	
Elektródreakciók	$\varepsilon^\circ/\text{V}$	Elektródreakciók	$\varepsilon^\circ/\text{V}$
$\text{Ag}^+ + \text{e} \rightleftharpoons \text{Ag}$	+0,7994	$\text{In}^{3+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{In}^+$	-0,40
$\text{Ag}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} + 2\text{e} \rightleftharpoons 2\text{Ag} + 2\text{OH}^-$	+0,342	$\text{K}^+ + \text{e} \rightleftharpoons \text{K}$	-2,925
$\text{AgCl} + \text{e} \rightleftharpoons \text{Ag} + \text{Cl}^-$	+0,2224	$\text{Li}^+ + \text{e} \rightleftharpoons \text{Li}$	-3,03
$\text{Al}^{3+} + 3\text{e} \rightleftharpoons \text{Al}$	-1,66	$\text{Mg}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Mg}$	-2,37
$\text{Au}^{3+} + 3\text{e} \rightleftharpoons \text{Au}$	+1,50	$\text{Mn}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Mn}$	-1,190
$\text{Au}(\text{OH})_3 + 3\text{H}^+ + 3\text{e} \rightleftharpoons \text{Au} + 3\text{H}_2\text{O}$	+1,45	$\text{MnO}_2 + 4\text{H}^+ + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Mn}^{2+} + 2\text{H}_2\text{O}$	+1,23
$[\text{AuCl}_4]^- + 3\text{e} \rightleftharpoons \text{Au} + 4\text{Cl}^-$	+0,99	$\text{MnO}_4^- + 8\text{H}^+ + 5\text{e} \rightleftharpoons \text{Mn}^{2+} + 4\text{H}_2\text{O}$	+1,51
$[\text{Au}(\text{CN})_2]^- + \text{e} \rightleftharpoons \text{Au} + 2\text{CN}^-$	-0,61*	$\text{Mo}^{3+} + 3\text{e} \rightleftharpoons \text{Mo}$	-0,20
$\text{BiO}^+ + 2\text{H}^+ + 3\text{e} \rightleftharpoons \text{Bi} + \text{H}_2\text{O}$	+0,32	$\text{Na}^+ + \text{e} \rightleftharpoons \text{Na}$	-2,713
$[\text{BiCl}_4]^- + 3\text{e} \rightleftharpoons \text{Bi} + 4\text{Cl}^-$	+0,16	$\text{Ni}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Ni}$	-0,23
$\text{Br}_2 + 2\text{e} \rightleftharpoons 2\text{Br}^-$	+1,087	$\text{O}_2 + 2\text{H}_2\text{O} + 4\text{e} \rightleftharpoons 4\text{OH}^-$	+0,401
$\text{Ca}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Ca}$	-2,87	$\text{O}_2 + 4\text{H}^+ + 4\text{e} \rightleftharpoons 2\text{H}_2\text{O}$	+1,229
$\text{Cd}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Cd}$	-0,402	$\text{Pb}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Pb}$	-0,126
$\text{Cl}_2 + 2\text{e} \rightleftharpoons 2\text{Cl}^-$	+1,359	$\text{PbSO}_4 + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Pb} + \text{SO}_4^{2-}$	-0,356
$\text{ClO}_4^- + 2\text{H}^+ + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{ClO}_3^- + \text{H}_2\text{O}$	+1,19	$\text{Pb}^{4+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Pb}^{2+}$	+1,80
$\text{Co}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Co}$	-0,28	$\text{PbO}_2 + \text{SO}_4^{2-} + 4\text{H}^+ + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{PbSO}_4 + 2\text{H}_2\text{O}$	+1,68
$\text{Cr}^{3+} + 3\text{e} \rightleftharpoons \text{Cr}$	-0,74	$\text{Pt}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Pt}$	+1,20
$\text{Cr}^{3+} + \text{e} \rightleftharpoons \text{Cr}^{2+}$	-0,40	$[\text{PtCl}_4]^{2-} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Pt} + 4\text{Cl}^-$	+0,73
$\text{Cs}^+ + \text{e} \rightleftharpoons \text{Cs}$	-2,923	$\text{Sn}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Sn}$	-0,140
$\text{Cu}^+ + \text{e} \rightleftharpoons \text{Cu}$	+0,521	$\text{Sn}^{4+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Sn}^{2+}$	+0,154
$\text{CuCl} + \text{e} \rightleftharpoons \text{Cu} + \text{Cl}^-$	+0,137	$\text{TiO}_2 + 4\text{H}^+ + 4\text{e} \rightleftharpoons \text{Ti} + 2\text{H}_2\text{O}$	-0,86
$\text{Cu}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Cu}$	+0,337	$\text{Ti}^{3+} + \text{e} \rightleftharpoons \text{Ti}^{2+}$	-0,37
$\text{Cu}^{2+} + \text{e} \rightleftharpoons \text{Cu}^+$	+0,153	$\text{Tl}^+ + \text{e} \rightleftharpoons \text{Tl}$	-0,336
$\text{Fe}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Fe}$	-0,440	$\text{Ti}^{3+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Ti}^+$	+1,28
$\text{Fe}^{3+} + \text{e} \rightleftharpoons \text{Fe}^{2+}$	+0,771	$\text{U}^{3+} + 3\text{e} \rightleftharpoons \text{U}$	-1,8
$\text{Ga}^{3+} + 3\text{e} \rightleftharpoons \text{Ga}$	-0,56	$\text{V}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{V}$	-1,20
$2\text{H}^+ + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{H}_2$	0,000	$\text{V}^{3+} + \text{e} \rightleftharpoons \text{V}^{2+}$	-0,265
$\text{Hg}_2^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons 2\text{Hg}$	+0,792	$\text{WO}_2 + 4\text{H}^+ + 4\text{e} \rightleftharpoons \text{W} + 2\text{H}_2\text{O}$	-0,12
$\text{Hg}_2\text{Cl}_2 + 2\text{e} \rightleftharpoons 2\text{Hg} + 2\text{Cl}^-$	+0,2680	$\text{Zn}^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Zn}$	-0,7628
$2\text{Hg}_2^{2+} + 2\text{e} \rightleftharpoons \text{Hg}_2^{2+}$	+0,907		
$\text{In}^{3+} + 3\text{e} \rightleftharpoons \text{In}$	-0,33		

[* Szobahőmérsékleten]

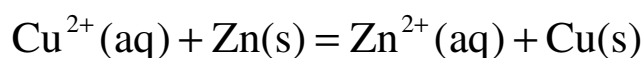
Párhuzamok a galvánecellákra és az elektródokra jellemző mennyiségek között.

Kiss L. 3.1. Táblázat

3.1. táblázat

Galvánecella		Elektród	
Galvánecella potenciálkülönbsége	E	Elektródpotenciál	ε
Galvánecella elektromotoros ereje	E_{MF}	Egyensúlyi elektródpotenciál	ε_e
Cellareakció potenciálja	E_{cell}	Elektródreakció potenciálja	ε_r

A fenti párhuzamok további hasznos formában is kihasználhatók. Példa: Daniell-cella.

$$E_{cell} = E_{cell}^{\circ} - \frac{RT}{zF} \ln \frac{a(\text{Zn}^{2+}(\text{aq}))}{a(\text{Cu}^{2+}(\text{aq}))}$$

Ha összeállítunk egy-egy galvánecellát a standard hidrogénelektrod és a Daniell-cella elektródjai segítségével, akkor a következő cellareakció potenciálokat (elektródreakció potenciálokat) határozhatjuk meg.

A Cu^{2+}/Cu elektródra:

$$\varepsilon_r(\text{Cu}^{2+}/\text{Cu}) = \varepsilon_r^{\circ}(\text{Cu}^{2+}/\text{Cu}) + \frac{RT}{2F} \ln[a(\text{Cu}^{2+}(\text{aq}))]$$

A Zn^{2+}/Zn elektródra:

$$\varepsilon_r(\text{Zn}^{2+}/\text{Zn}) = \varepsilon_r^{\circ}(\text{Zn}^{2+}/\text{Zn}) + \frac{RT}{2F} \ln[a(\text{Zn}^{2+}(\text{aq}))]$$

A két elektródreakció potenciál különbsége éppen a Daniell-cella cellareakció potenciálját adja!

$$\begin{aligned} \varepsilon_r(\text{Cu}^{2+}/\text{Cu}) - \varepsilon_r(\text{Zn}^{2+}/\text{Zn}) &= \varepsilon_r^{\circ}(\text{Cu}^{2+}/\text{Cu}) - \varepsilon_r^{\circ}(\text{Zn}^{2+}/\text{Zn}) \\ &+ \frac{RT}{2F} \ln[a(\text{Cu}^{2+}(\text{aq}))] - \frac{RT}{2F} \ln[a(\text{Zn}^{2+}(\text{aq}))] \end{aligned}$$

Átrendezés után:

$$\varepsilon_r(\text{Cu}^{2+} / \text{Cu}) - \varepsilon_r(\text{Zn}^{2+} / \text{Zn}) = \varepsilon_r^\circ(\text{Cu}^{2+} / \text{Cu}) - \varepsilon_r^\circ(\text{Zn}^{2+} / \text{Zn}) - \frac{RT}{2F} \ln \left[\frac{a(\text{Zn}^{2+}(\text{aq}))}{a(\text{Cu}^{2+}(\text{aq}))} \right]$$

Tehát:

$$\varepsilon_r(\text{Cu}^{2+} / \text{Cu}) - \varepsilon_r(\text{Zn}^{2+} / \text{Zn}) = E_{\text{cell}}$$

$$\varepsilon_r^\circ(\text{Cu}^{2+} / \text{Cu}) - \varepsilon_r^\circ(\text{Zn}^{2+} / \text{Zn}) = E_{\text{cell}}^\circ$$

A galváncella diagramjának felírásakor úgy járunk el, hogy a pozitív elektród kerül a jobb, a negatív a bal oldalra.

Az elektródreakció potenciálját számos esetben az aktivitások helyett a koncentrációval írják fel. Az összefüggés, melyben az elektródreakció standardpotenciálja helyett a formális potenciál szerepel, Nernst-egyenlet néven ismert.

$$\begin{aligned} \varepsilon_r &= \varepsilon_r^\circ(\text{Me}^{z+} / \text{Me}) + \frac{RT}{zF} \ln[a(\text{Me}^{z+}(\text{aq}))] \\ &= \varepsilon_r^\circ'(\text{Me}^{z+} / \text{Me}) + \frac{RT}{zF} \ln\left[\frac{c(\text{Me}^{z+}(\text{aq}))}{c^\circ}\right] \end{aligned}$$

Az elektródok osztályozása

Egyszerű elektródok vs. kevert elektródok

Az egyszerű elektródok három fő csoportja:

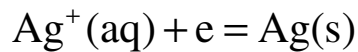
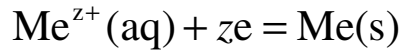
- elsőfajú elektródok
  - az egyensúly az egyetlen kémiai elemből álló semleges egység (molekula, fématom, gázmolekula) és az ebből létrejövő ionok között jön létre
  - Osztályozásuk
    - Fémelektród
    - Amalgámelektród
    - Komplex fémelektród
    - Gázelektród
- másodfajú elektródok
  - olyan rendszerek, amelyekben a fém saját rosszul oldódó sójával érintkezik és a rosszul oldódó só anionját tartalmazó oldatba merül
- redoxielektródok
  - olyan elektródok, amelyekben egy indifferens fém olyan elektrolitoldatba merül, mely ugyanannak az anyagnak az oxidált és redukált formáját is tartalmazza.

További csoportosítás is lehetséges. Később tárgyaljuk a fenti csoportokba nem illeszthető ionszelektív membránelektródokat is.

Az elsőfajú elektródok: fémelektródok

Példa:

Az elektródreakciók:

Az elektródreakció potenciálok:

$$\varepsilon_r(\text{Me}^{z+} / \text{Me}) = \varepsilon_r^\circ(\text{Me}^{z+} / \text{Me}) + \frac{RT}{zF} \ln[a(\text{Me}^{z+}(\text{aq}))]$$

$$\varepsilon_r(\text{Ag}^+ / \text{Ag}) = \varepsilon_r^\circ(\text{Ag}^+ / \text{Ag}) + \frac{RT}{F} \ln[a(\text{Ag}^+(\text{aq}))]$$

Az elsőfajú elektródok: amalgámelektródok

Az amalgámelektródokban az elektródreakcióban részt vevő fém redukált alakja higannyal amalgámot alkot. (Az amalgám higany-fém elegyfázis.)

Az elektródreakció:

Az elektródreakció potenciál magában foglalja a fém amalgámban érvényes aktivitását is.

$$\varepsilon_r(\text{Me}^{z+} / \text{Me}) = \varepsilon_r^\circ(\text{Me}^{z+} / \text{Me}) + \frac{RT}{zF} \ln \left[\frac{a(\text{Me}^{z+}(\text{aq}))}{a(\text{Me}[\text{Hg}](\text{l}))} \right]$$

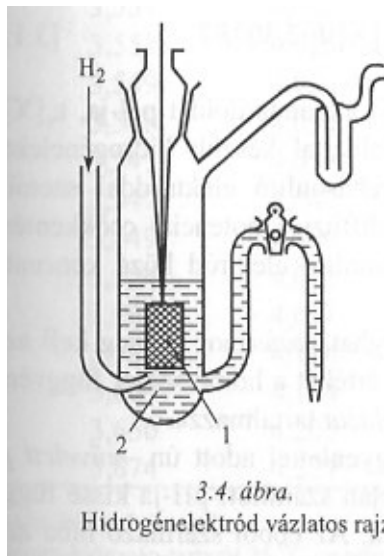

Az elsőfajú elektródok: gázelektrodok

A gázelektrodok olyan elsőfajú elektródok, ahol az elektródreakcióban gáz halmazállapotú anyag is részt vesz.

A hidrogénelektrod

Vázlatos rajza: Kiss L. 3.4. ábra

- 1 – platinakorommal bevont platinalemez,
- 2 – hidrogénionokat tartalmazó hidrogéngázzal telített oldat

Alkotóegységei:

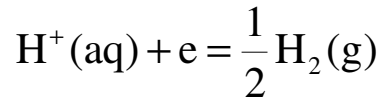
- üvegedény, a hidrogénionokat tartalmazó oldattal.
- hidrogéngáz-bevezetés: az oldat telített hidrogéngázzal.
- platinázott platina: adszorbeálja a hidrogéngázt.
- Folyadékkal teli, csiszolatos csappal ellátott kapilláris: biztosítja a galváncellák felépítéséhez szükséges elektród-elektrod kontaktust.
- Gázvezető cső.

Az elektródfolyamat több lépésből áll.

Néhány lépés:

- hidrogéngáz adszorpciója a Pt felületre
- hidrogéngáz deszorpciója a Pt felületről
- hidrogéngáz disszociációja a Pt felületen
- hidrogéngáz képződése a Pt felületen hidrogénatomokból
- a hidrogénion diffúziója a Pt felülethez
- a hidrogénion elektronfelvétele a Pt felületen
- a hidrogénatom elektronleadása a Pt felületen
- a hidrogénion diffúziója a Pt felülettől az oldatba

A hidrogénelektrod elektrodreakciója:

A hidrogénelektrod elektrodreakció potenciálja a hidratált hidrogénionok aktivitásától és a hidrogéngáz elektrolitoldat feletti fugacitásától függ:

$$\varepsilon_r(\text{H}^+ / \text{H}_2) = \frac{RT}{F} \ln \left[\frac{a(\text{H}^+(\text{aq}))}{\left(\frac{f(\text{H}_2)}{p^\circ} \right)^{1/2}} \right].$$

Előnyei (a magyarázat később):

- az elektrod kevésbé polarizálható
- reverzibilis.

A pH mérési eljáráshoz kötött definíciója:

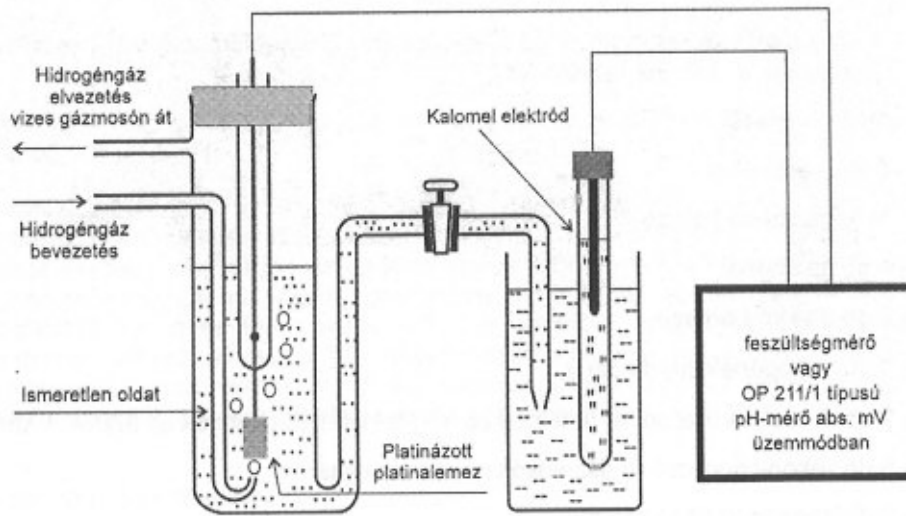
$$\text{pH}(x) = \text{pH}(s) + \frac{[\varepsilon_e(s) - \varepsilon_e(x)] F}{2,303RT}$$

Azaz:

- ismerve egy standard-oldat pH-ját (SI definiálja őket!),
- megmérve a hidrogénelektrod egyensúlyi elektrodpotenciálját úgy, hogy a hidrogénelektrodot az ismert pH-jú standard oldat tölti meg
- megmérve a hidrogénelektrod egyensúlyi elektrodpotenciálját úgy, hogy a hidrogénelektrodot az ismeretlen pH-jú standard oldat tölti meg

kapható meg az ismeretlen oldat pH-ja.

8.8. ábra

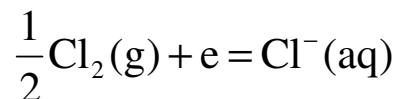

pH mérés H₂-elektróddal

A kalomelelektrod itt az összehasonlító elektród szerepét játssza el.

A klórelektrod

A klórelektrod elektródreakciója:

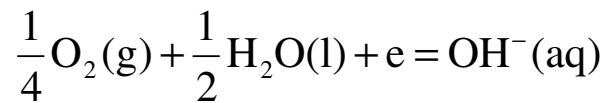

A klórelektrod elektródreakció potenciálja a hidratált kloridionok aktivitásától és a klórgáz elektrolitoldat feletti fugacitásától függ:

$$\varepsilon_r(\text{Cl}_2/\text{Cl}^-) = \varepsilon_r^\circ(\text{Cl}_2/\text{Cl}^-) - \frac{RT}{F} \ln \left[\frac{a(\text{Cl}^-(\text{aq}))}{\left(\frac{f(\text{Cl}_2)}{p^\circ} \right)^{1/2}} \right].$$

Az oxigénelektrod

Az oxigénelektrod elektrodreakciója:

Az oxigénelektrod elektrodreakció potenciálja a hidratált hidroxidionok aktivitásától és az oxigéngáz elektrolitoldat feletti fugacitásától függ:

$$\varepsilon_r(\text{O}_2/\text{OH}^-) = \varepsilon_r^\circ(\text{O}_2/\text{OH}^-) - \frac{RT}{F} \ln \left[\frac{a(\text{OH}^-(\text{aq}))}{\left(\frac{f(\text{O}_2)}{p^\circ} \right)^{1/4}} \right].$$

Használatos pl. vizek oxigénkoncentrációjának megmérésére.

Másodfajú elektródok

Olyan elektródok, amelyekben a fém saját rosszul oldódó sójával érintkezik és a rosszul oldódó só anionját tartalmazó oldatba merül.

Ezüst-klorid elektród

- Fémes fázis: ezüst
- Szilárd fázis: ezüst-klorid
- Oldatfázis: kloridion tartalmú oldat

Az elektródreakció:

Az ezüst-klorid elektród elektródreakció potenciálja a következőképpen értelmezhető. A töltésátlépés a fémezüst és az oldat ezüstionjai között történik.

Tehát az elektródreakció potenciálja:

$$\varepsilon_r(\text{AgCl/Ag}) = \varepsilon_r^{\circ}(\text{Ag}^{+}/\text{Ag}) + \frac{RT}{F} \ln[a(\text{Ag}^{+}(\text{aq}))].$$

Azonban az ezüstionok koncentrációját (aktivitását) az oldatban nagy feleslegben jelen lévő kloridionok koncentrációja határozza meg.

$$a(\text{Ag}^{+}(\text{aq})) = \frac{L}{a(\text{Cl}^{-}(\text{aq}))}$$

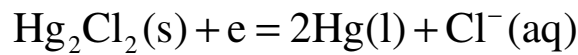
Így a következő egyenlet szerint az elektródreakció potenciálja a hidratált kloridionok aktivitásától függ:

$$\begin{aligned} \varepsilon_r(\text{AgCl/Ag}) &= \varepsilon_r^{\circ}(\text{Ag}^{+}/\text{Ag}) + \frac{RT}{F} \ln L - \frac{RT}{F} \ln[a(\text{Cl}^{-}(\text{aq}))] \\ &= \varepsilon_r^{\circ}(\text{AgCl/Ag}) - \frac{RT}{F} \ln[a(\text{Cl}^{-}(\text{aq}))] \end{aligned}$$

A kalomelelektrod

- Fémes fázis: fém higany
- Szilárd fázis: higany(I)-klorid
- Oldatfázis: kloridion tartalmú oldat

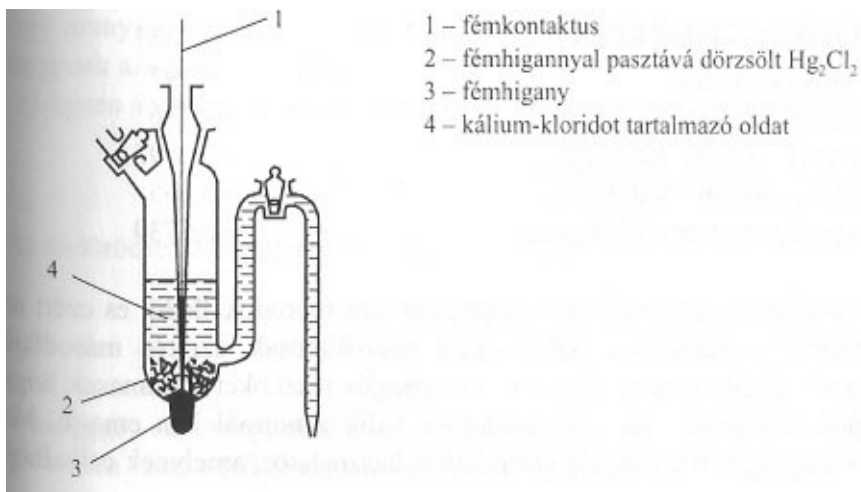
Az elektródreakció:

Az elektródreakció potenciálja, hasonlóan az ezüst-klorid esetéhez, a hidratált kloridionok aktivitásától függ:

$$\varepsilon_r(\text{Hg}_2\text{Cl}_2/\text{Hg}) = \varepsilon_r^\circ(\text{Hg}_2\text{Cl}_2/\text{Hg}) - \frac{RT}{F} \ln[a(\text{Cl}^-(\text{aq}))]$$

Vázlatos rajza: Kiss L. 3.5. ábra

Előnye:

- mivel az anionkoncentrációt nagynak választják (pl. telített kalomelelektrod), áram áthaladása esetén is állandó a kalomelelektrod elektródpotenciálja – kevésbé polarizálható az elektród.

Néhány példa: Kiss L. 3.5. táblázat

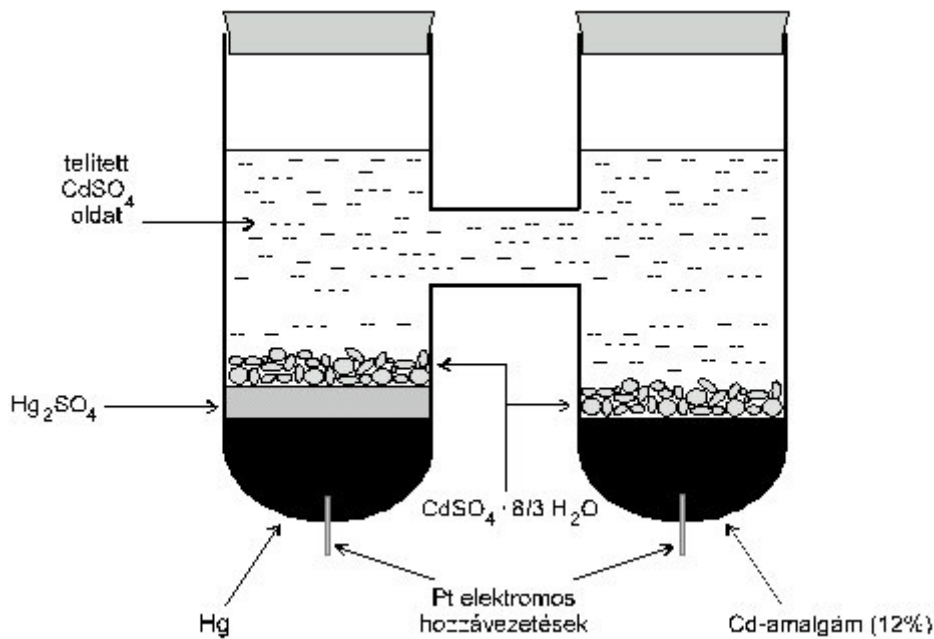
Összehasonlító elektródok elektródreakcióinak potenciáljai 25 °C-on.

Elektród	ϵ_{tr}/V
Hg Hg ₂ Cl ₂ (s) KCl(aq.tel.)	+0,2410
Hg Hg ₂ Cl ₂ (s) 1,0 mol/dm ³ KCl(aq)	+0,2801
Hg Hg ₂ Cl ₂ (s) 0,1 mol/dm ³ KCl(aq)	+0,3337
Ag AgCl(s) KCl(aq.tel.)	+0,197
Ag AgCl(s) 1,0 mol/dm ³ KCl(aq)	+0,236
Ag AgCl(s) 0,1 mol/dm ³ KCl(aq)	+0,2895
Hg HgO(s) 0,1 mol/dm ³ NaOH(aq)	+0,165
Hg HgSO ₄ (s) 1,0 mol/dm ³ H ₂ SO ₄ (aq)	+0,6739

Az ún. normálemekben, melyeket a feszültségmérés etalonjaiként használnak, két másodfajú elektródot kapcsolunk galvácslává. A normálemek elektromotoros ereje pontosan reprodukálható. Ma csaknem kizárólag a Weston-féle normálem használatos, melynek celladiagramja:

ÁBRA: Szalma J. jegyzet

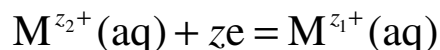
Weston-féle normálem

Vegyük észre! A galvácsló egy elektrolitoldatot tartalmaz, ezért nem lép fel diffúziós potenciál.

Redoxielektrodok

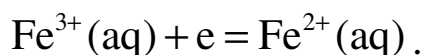
Olyan elektrodok, amelyekben egy indifferens fém (pl. Pt) olyan elektrolitoldatba merül, mely ugyanannak az anyagnak az oxidált és redukált formáját is tartalmazza. A név félrevezető!

Általános elektrodreakciója:

A vas(III)/vas(II) redoxielektrod.

Elektrodreakciója:

Az elektrodreakció potenciálja:

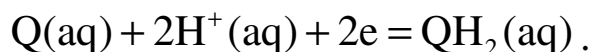
$$\varepsilon_r(\text{Fe}^{3+} / \text{Fe}^{2+}) = \varepsilon_r^\circ(\text{Fe}^{3+} / \text{Fe}^{2+}) + \frac{RT}{F} \ln \left[\frac{a(\text{Fe}^{3+}(\text{aq}))}{a(\text{Fe}^{2+}(\text{aq}))} \right].$$

Kinhidronelektrod

Szerves molekulák redukciós és oxidációs átalakulásai is felhasználhatók redoxielektrodok készítéséhez. Gyakran használt szerves redoxielektrod a kinhidronelektrod.

A kinhidron kinon és hidrokinon 1:1 arányú molekulakomplexe. Mind a kinon, mind a hidrokinon rosszul oldódik vízben.

Elektrodreakciója:

Az elektrodreakció potenciálja:

$$\varepsilon_r(\text{QH}_2 / Q) = \varepsilon_r^\circ(\text{QH}_2 / Q) + \frac{RT}{2F} \ln \left[\frac{a(\text{H}^+(\text{aq}))^2 a(Q(\text{aq}))}{a(\text{QH}_2(\text{aq}))} \right].$$

Ha elég sok szilárd kinhidront teszünk az oldatba, akkor a telített oldat létrejötte miatt, mind a kinon, mind a hidrokinon aktivitása állandó lesz az oldatban. Ezt az állandót a elektródreakció standardpotenciáljába olvasztva jutunk a következő kifejezéshez:

$$\varepsilon_r(\text{QH}_2/\text{Q}) = \varepsilon_r^\circ(\text{QH}_2/\text{Q}) + \frac{RT}{F} \ln[a(\text{H}^+(\text{aq}))].$$

A telített kinhidronelektrod tehát a hidrogénion aktivitásra érzékeny elektrod, így pH mérésére is alkalmazható!

Ionszelektív membránelektrodok

Központi elemük egy membránnak nevezett szilárd fázis, melyen a membrán két oldalán található elektrolit ionjai csak eltérő mértékben képesek áthatolni.

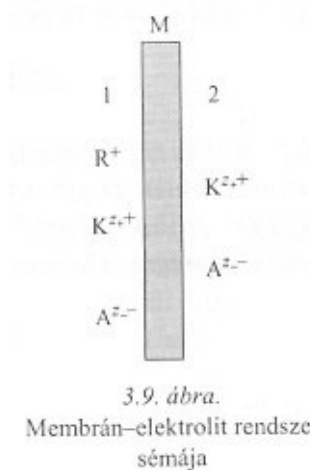

Ha az egyik ion képes átjutni a membránon, a másik pedig nem, akkor az első ion koncentrációja sem egyenlődik ki a membrán két oldalán, hiszen potenciálkülönbség lép fel! Ez a membránpotenciál.

Kialakul a membránegyensúly. Az egyensúlyt jellemző potenciálkülönbség a Donnan-potenciál.

ÁBRA: Kiss L. 3.9

Egyensúlyban a kémiai illetve elektrokémiai potenciálok a membránban és a membrán két oldalán megegyeznek egy adott spécieszre, attól függően, hogy az semleges-e, vagy töltött.

Az eredmény egy olyan rendszerre, melyben egy töltött spéciesz kivételével az összes részecske átjuthat a membránon és ezek standard potenciálja azonos a membrán két oldalán:

- Töltés nélküli részecskékre az aktivitások azonosak a membrán két oldalán.
- Töltött részecskékre (egy választott kationra és anionra (+ és - jelölés)) a kialakuló egyensúlyi Donnan-potenciál:

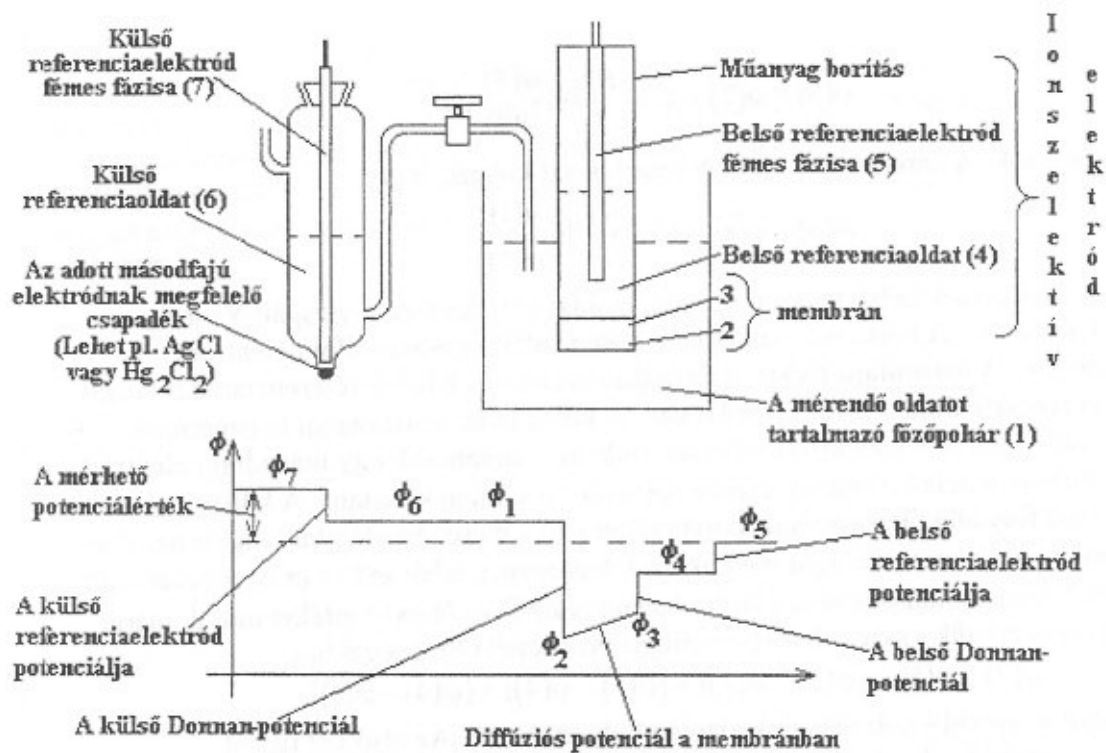
$$\Delta\varphi_D = \varphi(2) - \varphi(1) = -\frac{RT}{z_+ F} \ln \frac{a_{+,2}}{a_{+,1}} = -\frac{RT}{|z_-| F} \ln \frac{a_{-,1}}{a_{-,2}}$$

Kitüntetett jelentőségűek azok a membránok, melyek csak egyetlen ionra nézve átjárhatóak. Ezek az ionszelektív membránok.

- Az ionszelektív membránok általában ioncserélőként működnek.
- Az ionszelektív membránok alkalmazásával ionszelektív elektródok építhetők.
- Az ionszelektív elektródok elektródpotenciálja a szelektív ion aktivitásától függ.

Az ionszelektív membránok alkalmazásán alapuló, koncentrációmérésre alkalmas galvácella vázlata és a cellában uralkodó potenciálviszonyok:

ÁBRA: RM jegyzet 10.9 ábra

Galvácella:

- membránelektrod
- összehasonlító elektród (másodfajú elektród)
- mérendő oldat
- „elektrodok” érintkezése egy zárt csapos üvegcsövön
- mért potenciálkülönbség: két fémis hozzávezetés potenciáljainak különbsége (7-es és 5-ös jelű fázisok)

Az elektromos potenciálok viszonya:

- $\varphi(7,6)$ konstans
- $\varphi(5,4)$ konstans
- $\varphi(4,1)$, azaz a mérendő oldat és a membrán elektród belső oldata közötti potenciálkülönbség szabja meg a mért elektromotoros erőt.
- $\varphi(4,1)$ két Donnan-potenciál és egy diffúziós potenciál összegeként adódik.

A $\varphi(4,1)$ potenciálról megmutatható:

$$\varphi(4,1) = \varphi(4) - \varphi(1) = C + \frac{RT}{F} \ln \frac{a_1}{a_4}$$

Mivel a membrán belső referenciaoldata aktivitása állandónak vehető, az összes konstans összevonásával kifejezhető a fenti galvácella elektromotoros ereje, vagy másképp a membránelektrod egyensúlyi elektródpotenciálja:

$$E = E^\circ + \frac{RT}{F} \ln a(1)$$

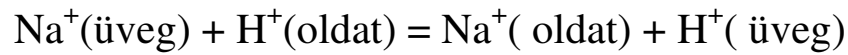
$$\mathcal{E}_e = \mathcal{E}_e^\circ + \frac{RT}{F} \ln a(1).$$

Az elektród standardpotenciálja, $\mathcal{E}_e^\circ$, kalibrációval határozható meg.

Az üvegelektrod

Tulajdonságai:

- hidrogénion szelektív üvegmembrán
- a felületi ioncsere reakció:

- alkálihiba fellépte nagy koncentrációjú NaOH oldat mérésekor
- belső referenciaoldat, általában HCl-oldat
- belső elektród (Ag/AgCl)
- külső referenciaelektroddal hidrogénion-koncentráció mérésre alkalmas:

$$E_{\text{cell}} = E_{\text{cell}}^{\circ} + \frac{RT}{F} \ln a(\text{H}_3\text{O}^+)$$

- kombinált üvegelektrod: tulajdonképpen egy teljes galváncella, amelyben az üvegelektroddal egybe van építve egy referenciaelektrod is!

ÁBRA: RM. Jegyzet 10.10 ábra

